

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

17/30

Rotterdam Ommoord

Een wederopbouwgebied
van nationaal belang

“De wijk Ommoord markeert het eindpunt van een steeds verdergaande industrialisatie en standaardisatie van de woningbouwproductie, zoals die in de wederopbouwperiode tot stand kwam.”

Uit: *Van Pendrecht tot Ommoord; geschiedenis en toekomst van de naoorlogse wijken in Rotterdam*, 2005, Koos Hage, Astrid Karbaat, Jeroen Ruitenbeek en Kim Zweerink

Foto Collectie Stadsarchief Rotterdam

“Opvallend is dat de hoogbouw-ensembles gerangschikt zijn rondom een open middengebied, de “core”. Hierin kon het gemeenschappelijke en economische leven plaatsvinden.”

Uit: *Het geheim van Ommoord*, 2014, Studio LS

Foto Stadsontwikkeling Rotterdam

Wederopbouwperiode

Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van de wijk samen kunnen gaan.

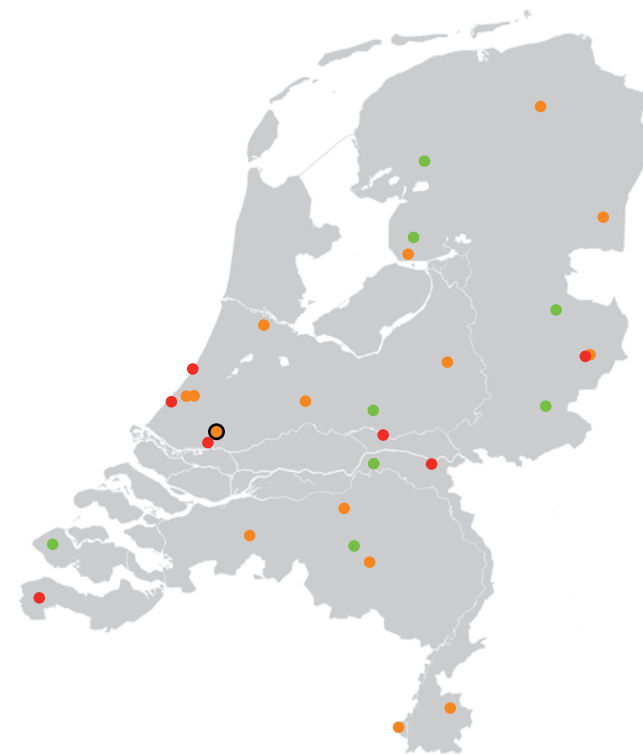
Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Naoorlogse woonwijken

De bouw van deze uitbreidingswijken kwam na de oorlog op gang om het tekort aan woningen op te vangen. Kenmerkend is dat het vaak gaat om grootschalige uitbreidingen met seriematige of herhaalde bouwblokken: veel rijtjeswoningen en gestapelde meergezinswoningen. De wijken zijn ruim opgezet en hebben een groen karakter. Ze kennen vaak eigen voorzieningen op loopafstand bij elkaar: winkels, scholen, kerken en gezondheidszorg. Dit in tegenstelling tot veel vooroorlogse buurten met gesloten bouwblokken in smalle straten met een winkeltje op de hoek en weinig groen. Ommoord is de meest recente wijk van de 30 geselecteerde gebieden. Kenmerkend is de strikte scheiding tussen hoog- en laagbouw.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Rotterdam Ommoord

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

10. Nagele
11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Bostel en Best De Scheeken

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

Rotterdam Ommoord is één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Meer informatie:

- *Het geheim van Ommoord* door Studio LS, 2014
- *Cultuurhistorische analyse en beschrijving (1957-1965)* door Gemeente Rotterdam, 2005

Beide documenten zijn terug te vinden op www.rotterdam.nl/monumenten

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Rotterdam Ommoord

De Rotterdamse woonwijk Ommoord past naadloos in het naoorlogse pleidooi voor hoogbouw. Het stedenbouwkundig plan van Lotte Stam-Beese was het resultaat van diverse studies die de Rotterdamse architectengroep Opbouw verrichtte naar 'hoogbouw in het groen'. Hoogbouw werd bij uitstek geschikt geacht voor woningbouwproductie, vanwege de royale groenvoorzieningen, lichte woningen én een efficiëntere bouwstroom.

Ommoord ligt in het noordoosten van Rotterdam, ten zuiden van de Rotte en het Lage Bergse Bos. Voordat Lotte Stam-Beese aan het ontwerp voor Ommoord begon, had ze al verschillende Rotterdamse wijken op haar naam staan, zoals Kleinpolder, Pendrecht en Alexanderpolder. Het plan voor Ommoord is voortgekomen uit een studie-ontwerp voor de Alexanderpolder dat ze in 1953 samen met de architectengroep Opbouw maakte voor een Frans architectencongres. Hoogbouw stond centraal in dit ontwerp, net als in de uiteindelijke plannen voor in het centrale deel van Ommoord. De omliggende buurten zijn uitgevoerd in laagbouw. Dankzij die lange bouwtijd van 1967 tot 1975 biedt de wijk een gevarieerd beeld van de naoorlogse woningbouwprogramma's en -productie.

Meer hoogbouw

Het ontwerp van Ommoord is illustratief voor de voortschrijdende standaardisatie van naoorlogse architectuur en stedenbouw. Er is geen andere hoogbouwwijk uit deze periode van vergelijkbare schaal en samenhang. Aanvankelijk was in de plannen sprake van zo'n 15 procent hoogbouw, gecombineerd met laag- en middelhoogbouw. Uit kostenoverwegingen nam het aandeel hoogbouw geleidelijk toe en kwam er een strikte scheiding tussen hoog- en laagbouw tot stand. Architect R.H. Fledderus ontwierp de woningen die door ERA woningindustrie met behulp van een gietbouwsysteem werden gerealiseerd.

Het hoogbouwgedeelte van Ommoord heeft een duidelijke structuur: een rechthoek met daarin zes ensembles van rechte en geknikte flats in een groene, open hofvorm. De geknikte vorm zorgt voor beschutting tussen de flats. De groeninrichting vormt de schakel tussen de grootschaligheid van de hoogbouw en de 'menselijke maat' met gebogen paden en een kleinschalige invulling. De verkeersinfrastructuur vormt een integraal onderdeel van het plan, met metrolijnen, een wijkontsluitingsweg en een netwerk van fiets- en voetpaden. Bij de metrostations liggen de buurtwinkelcentra en de sociaal-culturele voorzieningen.

- 1 Groen tussen de hoogbouw op de Kellogplaats
- 2 Wandelpad bij de Kellogplaats
- 3 Supermarkt Végé op de Hesseplaats, begin jaren zeventig
- 4 De busbaan in 1972 die later plaats zou maken voor de metro
- 5 Wonen met zicht op het groen
- 6 Rijke begroeiing rondom de flats
- 7 Geknikte flats 'omarmen' de groene hoven en zorgen voor beschutting
- 8 De Hendersonplaats in 1970

Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Grafisch ontwerp En-publique.nl / Kaarten Must / Foto cover Collectie Stadsarchief Rotterdam

